

● **Meerkeuzevragen**

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

DE INDUSTRIËLE SAMENLEVING IN NEDERLAND

+

DE VERHOUDING MENS EN MILIEU

Gebruik bron 1.

- 1p ○ 1 → Welke ontwikkeling is in de bron te zien?

Gebruik nogmaals bron 1.

- 1p ○ 2 De ontwikkeling in de bron is een **gevolg** van de industrialisatie tijdens de periode 1850-1920.
→ Welk gevolg wordt bedoeld?

Gebruik bron 2.

- 2p ○ 3 In de laatste zin van de bron wordt een mening gegeven.
→ Noem één argument uit de bron dat deze mening ondersteunt. Bedenk ook een ander argument tegen vrouwenarbeid dat niet in de bron voorkomt.
Doe het zo:
argument uit de bron: ...
ander argument: ...

- 2p ○ 4 → Noem **twee** oorzaken waarom in de periode tussen 1900 en 1930 steeds meer vrouwen gingen werken in beroepen waarin vóór die tijd geen of nauwelijks vrouwen werkten.

- 2p ○ 5 → Noem **twee** voorbeelden van beroepen waarin vrouwen in de periode tussen 1900 en 1930 steeds meer gingen werken.

Gebruik bron 3.

- 1p ● 6 Welk **direct** gevolg had de ontwikkeling uit de bron voor de **meeste** timmerlieden?
A Zij kregen meer opdrachten van de fabrikanten.
B Zij leverden kwalitatief mindere producten.
C Zij raakten sneller hun baan kwijt dan vóór die tijd.
D Zij werden zelfstandige ondernemers.

Gebruik bron 4.

- 2p ○ 7 De bron is bruikbaar als propagandamiddel voor de Diamantbewerkersbond.
→ Leg dit uit met behulp van één onderdeel van de afbeelding en met één onderdeel uit de tekst.
Doe het zo:
Afbeelding: ... (noem onderdeel) is geschikt als propagandamiddel, omdat ... (geef uitleg).
Tekst: ... (noem onderdeel) is geschikt als propagandamiddel, omdat ... (geef uitleg).

- 1p ● 8 *Gebruik bron 5.*
In de bron is een uitvinding te zien.
Waarvan is deze uitvinding een voorbeeld?
Deze uitvinding is een voorbeeld van een verbetering op het gebied van
A arbeidsverhoudingen en infrastructuur.
B infrastructuur en industriële techniek.
C industriële techniek en toepassing van elektriciteit.
D toepassing van elektriciteit en arbeidsverhoudingen.
- 2p ○ 9 *Gebruik nogmaals bron 5.*
→ Geef met **twee** voorbeelden uit de bron aan dat Philips rekening hield met de wensen van de consumenten én met de mogelijkheden van de wetenschap.
Doe het zo:
Philips hield rekening met de wensen van de consumenten; dat blijkt uit ... (geef een voorbeeld uit de bron).
Philips hield rekening met de mogelijkheden van de wetenschap; dat blijkt uit ... (geef een voorbeeld uit de bron).
- 2p ○ 10 *Gebruik bron 6.*
→ Leg met behulp van de bron uit dat het Marshallplan de industrialisatie van Nederland bevorderde. **Let op!** De uitleg moet uit twee onderdelen bestaan.
- 1p ● 11 *Gebruik bron 7 en 8.*
Welk probleem wilde de actiegroep **in de poster** (bron 8) aan de orde stellen?
Deze poster roept op tot een discussie over de vraag
A of we de samenleving op een andere manier moeten inrichten.
B of we gebruik moeten maken van windenergie of van zonne-energie.
C of we steenkool of kernenergie moeten gebruiken.
D of we wel of geen kernenergie in Nederland moeten gebruiken.
- 2p ○ 12 *Gebruik bron 9.*
Iemand beweert: "De situatie waarop in deze spotprent kritiek wordt gegeven, komt nu niet veel meer voor."
→ Geef één argument **vóór** en één argument **tegen** deze bewering.
Doe het zo:
De situatie komt nu niet veel meer voor, want ... (geef argument).
De situatie komt nog wel veel voor, want ... (geef argument).
- 1p ○ 13 *Gebruik bron 10.*
In de bron is het proces van schaalvergroting te herkennen.
→ Geef aan op welke manier het proces van schaalvergroting te herkennen is in de bron.

- Gebruik bron 11.*
- 2p ○ 14 vijf beweringen naar aanleiding van de bron:
- 1 Aan het eind van de 19e eeuw waren de verschillen tussen de drie sectoren niet zo groot als in 1990.
 - 2 De dienstensector maakte in de 20e eeuw een sterke groei door.
 - 3 De sector waarin de grootste verschuiving plaatsvond, was de industriële sector.
 - 4 Gedurende de eerste helft van de 19e eeuw was het percentage mensen dat werkzaam was in de agrarische sector gering.
 - 5 In 1930 en in 1960 was van alle werkenden het hoogste percentage werkzaam in de industriële sector.
- Geef per bewering aan of deze bewering **juist** of **onjuist** is.
- Doe het zo:*
Bewering 1 is ... (juist/onjuist).
(enz. tot en met bewering 5)
- 2p ○ 15 Milieubewust ondernemen was rond 1950 geen belangrijk onderwerp. Tegenwoordig wordt er wél veel gesproken over milieubewust ondernemen.
- Geef **twee** verschillende redenen waarom het voor bedrijven na 1975 belangrijk werd aandacht te besteden aan milieubewust ondernemen.
- Gebruik bron 12.*
- 2p ○ 16 Milieuproblemen zijn er niet alleen in onze tijd.
- Geef uit de bron **twee** voorbeelden van milieuproblemen rond het jaar 1500. Geef bij elk voorbeeld aan met welk hedendaags milieuprobleem dat te vergelijken is.
- Doe het zo:*
Milieuprobleem rond 1500 ... (geef voorbeeld uit de bron) is te vergelijken met ... (geef voorbeeld van hedendaags milieuprobleem).
(enz. voor probleem twee)
- Gebruik nogmaals bron 12.*
- 2p ○ 17 Stel, je maakt een praktische opdracht waarin je de milieuproblemen rond het jaar 1500 onderzoekt. Bij het zoeken naar materiaal kom je deze bron tegen.
- Geef één argument waarom deze bron **bruikbare informatie** voor je onderzoek oplevert. Geef daarna een ander argument waarom deze bron **onvoldoende bruikbare informatie** biedt om een uitspraak te doen over de milieuproblemen in de Middeleeuwen.
- Doe het zo:*
bruikbare informatie, omdat ... (geef een argument)
onvoldoende bruikbare informatie, omdat ... (geef een ander argument)

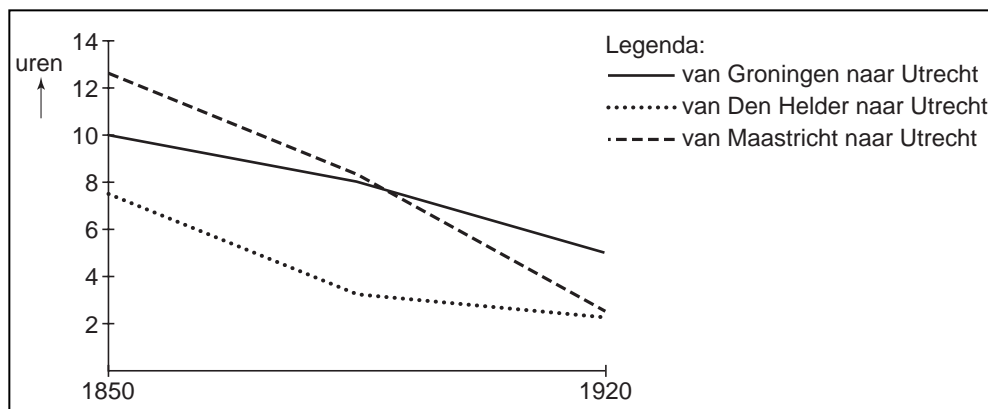
DE INDUSTRIËLE SAMENLEVING IN NEDERLAND

+

DE VERHOUDING MENS EN MILIEU

bron 1

de gemiddelde tijdsduur om goederen te vervoeren van drie Nederlandse steden naar Utrecht

bron 2

Een lid van de Tweede Kamer zei in een kamerdebat over de Arbeidswet van 1889 het volgende:

Als moeder de vrouw geen tijd heeft om te zorgen voor man en kind, als de kleinen aan anderen moeten worden toevertrouwd, wat kan er dan van het huisgezin, van het familieleven terechtkomen? Is het een wonder dat de fabrieksarbeider, die thuis niets kan vinden wat hem aantrekt, de voorkeur geeft aan de kroeg boven de woning? Och, was het toch maar mogelijk om in één keer een einde te maken aan die ellendige fabrieksarbeid van vrouwen!

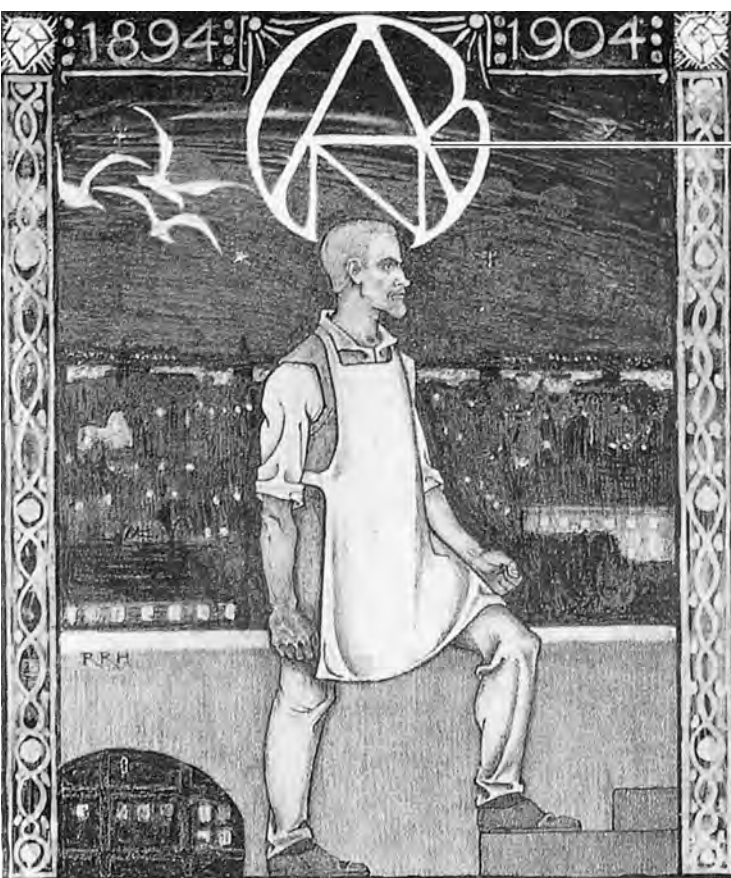
bron 3

een ontwikkeling in de bouw rond het jaar 1900

Een nieuwe ontwikkeling in de bouw, de zogenaamde revolutiebouw, vormde een bedreiging voor timmerlieden. In fabrieken maakten minder geschoolde arbeiders nu de deuren en de kozijnen. Er werd daarbij minder aandacht besteed aan de afwerking en de degelijkheid, maar het was wel sneller en goedkoper.

bron 4

een afbeelding met tekst ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond (1904)

ANDB = Algemene
Nederlandse Diamant-
bewerkerbond

Mannen en vrouwen ga maar lekker slapen, de bond waakt over u.
Vroeger was er de grote onzekerheid, dat is anders nu.
Door de bond is er broederschap en eenheid.
Het is de bond die jullie verder omhoog leidt
In de richting van vrede en geluk.
De eenheid van de werkers kan niet meer stuk.

bron 5

een advertentie voor gloeilampen (1920)

bron 6

een nieuwe elektrische locomotief, gemaakt met financiële steun uit de Verenigde Staten (1951)

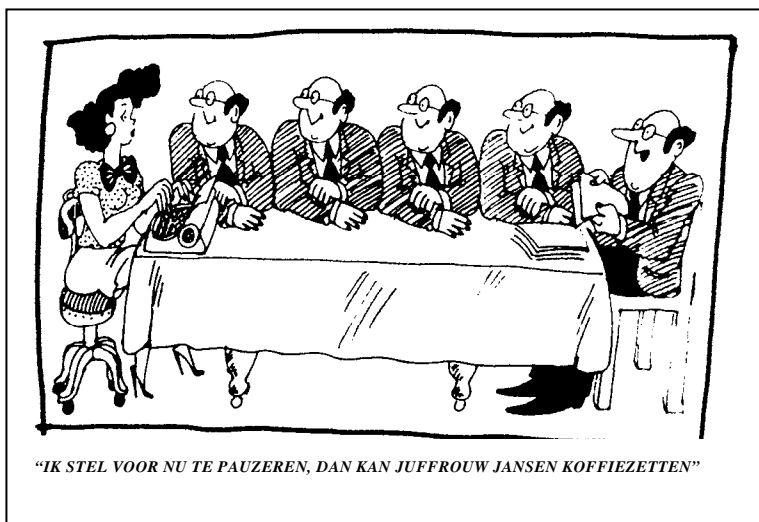
bron 7
over de Brede Maatschappelijke Discussie (rond 1980)

In 1977 was volgens een onderzoek van de Nederlandse Omroep Stichting 27 procent van de Nederlanders voorstander van kernenergie, 38 procent was tegenstander en 35 procent wist het niet. Door de scherpte van de tegenstellingen en de behoefte aan zekerheid over een energiebeleid op lange termijn, kwam de gedachte op om een soort onofficiële volksraadpleging te houden: de Brede Maatschappelijke Discussie, ook wel BMD genoemd.

bron 8
een poster van een actiegroep (rond 1980)

bron 9
spotprent van de organisatie Man-Vrouw-Maatschappij (1973)

bron 10
grote bedrijven met aandelen op de Beurs

	aantal ondernemingen	omzet in miljoenen guldens
1967	260	74726
1969	217	93272
1971	208	113385
1973	190	125048

bron 11
verdeling van de beroepsbevolking per sector in Nederland (in procenten) tussen 1849 en 1990

	landbouw en visserij	industrie	diensten
1849	33,8	33,4	32,8
1899	30,4	33,7	35,9
1930	20,2	39,0	40,8
1960	11,9	43,7	44,4
1990	4,6	28,3	67,1

bron 12
Hieronder is iemand uit het jaar 1500 aan het woord. Hij heeft kritiek op veranderingen in zijn leefomgeving. Daarbij maakt hij gebruik van godenverhalen.

De god van de wijn klaagt dat zijn wijnstokken zijn ontworteld en in het vuur zijn geworpen. De landbouwgodin zegt dat haar velden zijn verwoest. De god die de rijkdommen op de aarde beheert, zegt dat hij zijn eigen rijk nauwelijks nog kan bewonen als gevolg van de houweelslagen van de mijnwerkers. De watergodinnen klagen dat door het maken van dammen de beken en riviertjes anders zijn gaan lopen. De god van de bossen en herders protesteert tegen het kappen van hele bossen door kolenbranders die brandstof willen winnen voor het smelten van de ertsen.

De godin die dit allemaal heeft beluisterd, waarschuwt: 'Als de mensen op deze wijze doorgaan met werken, als ze zelfs in de bronnen van de rivieren naar metaaladeren speuren, zal het slecht met ze aflopen. Verstikt door de dampen en vergiftigd door de wijn zullen hun lichamen door de aarde worden verslonden.'

STAATSINRICHTING VAN NEDERLAND

+

NEDERLAND EN EUROPA

- 1p ● 18 Welke verandering past bij de grondwetswijziging van 1848?
- A Voortaan is de koning onschendbaar en zijn de ministers verantwoordelijk.
 - B Voortaan moeten de ministers verantwoording afleggen aan de koning.
 - C Voortaan worden de leden van de Eerste Kamer aangewezen door de koning.
 - D Voortaan worden de leden van de Tweede Kamer gekozen door alle volwassen mannelijke burgers.

Gebruik bron 13.

- 1p ● 19 Uit de prent is een voorkeur van de tekenaar voor een bepaald grondrecht af te leiden. Heeft de tekenaar een voorkeur voor wat wij tegenwoordig een **klassiek** of een **sociaal** grondrecht noemen? En waarom?
- A Voor een klassiek grondrecht, omdat de tekenaar het recht op stemmen belangrijker vindt dan het recht op werk.
 - B Voor een klassiek grondrecht, omdat de tekenaar het recht op werk belangrijker vindt dan het recht om te stemmen.
 - C Voor een sociaal grondrecht, omdat de tekenaar het recht op stemmen belangrijker vindt dan het recht op werk.
 - D Voor een sociaal grondrecht, omdat de tekenaar het recht op werk belangrijker vindt dan het recht om te stemmen.

Gebruik bron 14.

- 1p ● 20 Voor wie is de mening in dit artikel kenmerkend?
- A voor een confessioneel
 - B voor een feministe
 - C voor een liberaal
 - D voor een socialist

Gebruik bron 15, 16, 17 en 18.

- 1p ● 21 Welke tekening is gemaakt door iemand die vindt dat het algemeen kiesrecht de arbeiders weinig voordeel oplevert?
- A bron 15
 - B bron 16
 - C bron 17
 - D bron 18

- 2p ○ 22 *Gebruik bron 19, 20, 21 en 22.*
 In de huidige Nederlandse grondwet staan klassieke en sociale grondrechten. Maar die grondrechten hebben er niet altijd in gestaan.
 → Welke **twee** bronnen laten situaties zien die later geleid hebben tot het invoeren van **sociale** grondrechten? Geef bij beide bronnen aan om welk sociaal grondrecht het gaat. **Let op!** Er moeten twee **verschillende** sociale grondrechten worden genoemd.
Doe het zo:
 bron ... (schrijf nummer van de bron op), omdat deze situatie te maken heeft met ... (noem een sociaal grondrecht)
 bron ... (schrijf nummer van de bron op), omdat deze situatie te maken heeft met ... (noem een sociaal grondrecht)

- 1p ● 23 *Gebruik bron 23.*
 Hieronder staan vier onderzoeksvragen.
 Op welke onderzoeksvraag geeft de bron een antwoord?
A Waarom is het totstandkomen van de Europese Federatie in de jaren vijftig mislukt?
B Waarom ontstond er in de jaren vijftig behoefte aan Europese samenwerking?
C Welke Europese landen waren in de jaren vijftig bereid samen te werken in een Federatie?
D Welke gevolgen heeft de Tweede Wereldoorlog gehad voor de Europese economie?

- 2p ○ 24 zeven fasen van de ontwikkeling van een wetsvoorstel tot wet in een schema weergegeven:

→ Zet de fasen in de juiste volgorde.

Doe het zo:

eerst: ... (zet 1, 2 en 3 in de juiste volgorde), dan: 4, daarna: ... (zet 5, 6 en 7 in de juiste volgorde)

- 2p ○ 25 enkele parlementaire rechten:
 a budgetrecht
 b recht van enquête
 c recht van initiatief
 d recht van interpellatie
 enkele omschrijvingen:
 1 het recht om een onderzoek in te stellen naar het optreden van de overheid in een bepaalde zaak
 2 het recht om een minister of staatssecretaris ter verantwoording te roepen
 3 het recht om te bepalen hoe hoog de uitgaven van de regering mogen zijn en waaraan het geld besteed mag worden
 4 het recht om een wetsvoorstel in te dienen
 → Welk recht hoort bij welke omschrijving?
Doe het zo:
 Recht a hoort bij omschrijving ... (vul nummer in).
 (enz. tot en met d)

- 1p ○ **26** Er zijn mensen die de Eerste Kamer zinvol vinden en er zijn mensen die de Eerste Kamer overbodig vinden.
→ Met welk standpunt ben jij het eens? Geef één argument voor je keuze.

- 2p ○ **27** enkele omschrijvingen (kolom links) en personen (kolom rechts) die met justitie te maken hebben:

a	het berechten van misdadigers	1	minister en kamerlid
b	het maken en goedkeuren van het Wetboek van Strafrecht	2	officier van justitie
c	het opsporen van misdadigers	3	politieagent
d	het opstellen van aanklacht en vervolging	4	rechter

In de rechtspraak hebben verschillende personen ieder een eigen taak.

→ Welke omschrijving hoort bij welke persoon?

Doe het zo:

Bij omschrijving a hoort persoon ... (vul nummer in).

(enz. tot en met d)

Gebruik bron 24 en 25.

- 1p ○ **28** Beide bronnen zijn gemaakt naar aanleiding van Prinsjesdag.
→ In welke bron wordt de ministeriële verantwoordelijkheid het best uitgebeeld? Verklaar je antwoord.

Gebruik bron 26.

- 1p ● **29** Wanneer vervalt volgens dit artikel uit de grondwet het recht om je godsdienst in alle vrijheid te belijden?
A als je aanhanger bent van een godsdienst die in Nederland door maar weinig mensen wordt beleden
B als je een godsdienst aanhangt die niet wordt genoemd in de Nederlandse grondwet
C als je geloof niet past bij de christelijke tradities in Nederland
D als je vanuit je geloofsopvatting oproept om mensen met andere denkbeelden te vervolgen

- 1p ● **30** Welke bewering over **klassieke grondrechten** in Nederland is juist?
A De grondwet bevat tegenwoordig alleen nog maar klassieke grondrechten.
B De klassieke grondrechten zijn eigenlijk plichten die de overheid aan de burgers oplegt.
C De meeste klassieke grondrechten zijn eerder vastgelegd dan de sociale grondrechten.
D De overheid wordt dankzij de klassieke grondrechten beschermd tegen de burgers.

Gebruik bron 27 en 28.

- 2p ○ **31** → Leg uit dat artikel 1 en artikel 7.1 van de grondwet met elkaar in conflict kunnen komen. **Let op!** De uitleg moet uit twee onderdelen bestaan.

- 1p ● **32** Wat maakt Nederland tot een rechtsstaat?
- A Alle burgers zijn gelijk voor de wet en de overheid maakt zich nooit schuldig aan onrechtmatig handelen.
 - B De overheid maakt zich nooit schuldig aan onrechtmatig handelen en door deskundige rechters is het Wetboek van Strafrecht vastgesteld.
 - C Door deskundige rechters is het Wetboek van Strafrecht vastgesteld en er is onafhankelijke rechtspraak.
 - D Er is onafhankelijke rechtspraak en alle burgers zijn gelijk voor de wet.
- Gebruik bron 29, 30 en 31.*
- 2p ○ **33** vier instellingen van de Europese Unie:
- Europees Parlement
 - Europese Commissie
 - Europese Hof van Justitie
 - Europese Raad van Ministers
- Geef per bron aan welke instelling erbij hoort. **Let op!** Er blijft één instelling over.
Doe het zo:
Bij bron 29 hoort ... (noem de instelling).
(enz. tot en met bron 31)
- 1p ● **34** Wie heeft de bevoegdheid om de Europese Commissie in zijn geheel naar huis te sturen?
- A de Europese Raad van Ministers
 - B de voorzitter van de Europese Commissie
 - C het Europees Parlement
 - D het Europese Hof van Justitie
- 1p ○ **35** Europese wetgeving gaat boven nationale wetgeving. Dat betekent dat nationale regeringen zich aan Europese wetten moeten houden. Zonder deze regel zou de Europese Unie niet goed kunnen functioneren.
- Noem één reden waarom de Europese Unie anders niet goed zou kunnen functioneren.
- 2p ○ **36** Nederland staat steeds meer bevoegdheden af aan de Europese Unie. Zo hebben we sinds 2002 de euro. Ook op het gebied van terrorismebestrijding proberen de Europese landen samen te werken.
- Noem één argument waarom Nederland nationale bevoegdheden op het gebied van terrorismebestrijding moet afstaan en één argument waarom Nederland dat niet moet doen.
- 2p ○ **37** Volgens veel mensen is Nederland een democratisch land, maar er zijn ook mensen die het niet democratisch genoeg vinden.
- Geef voor beide opvattingen een argument.
Doe het zo:
Nederland is een democratisch land, want ... (geef een argument).
Nederland is niet democratisch genoeg, want ... (geef een argument).

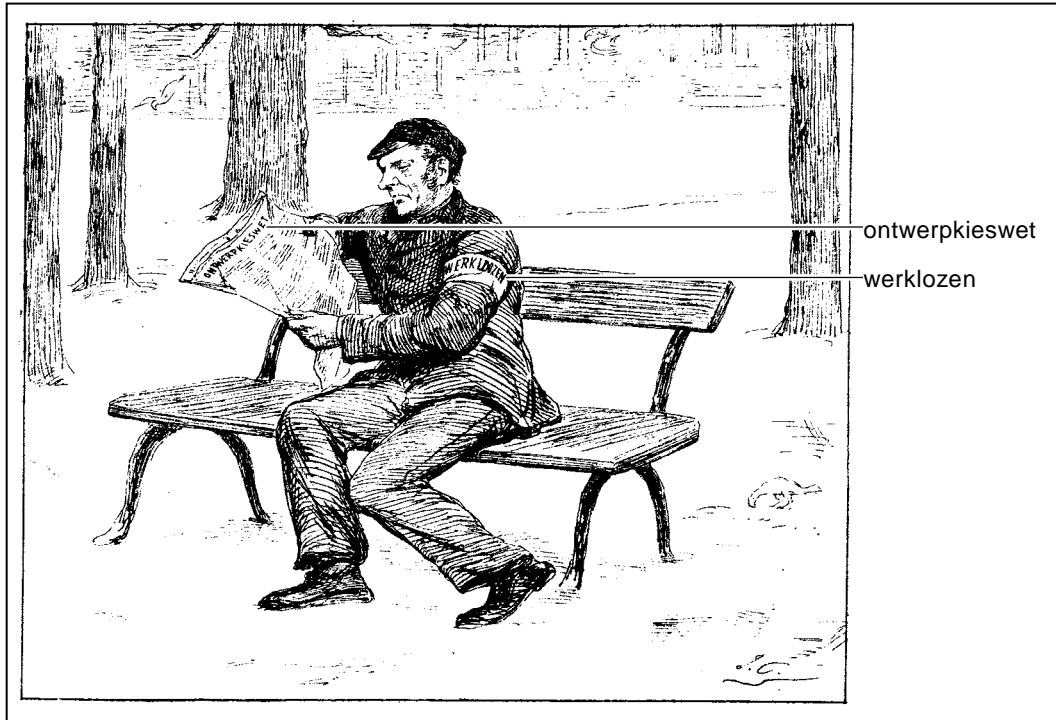
STAATSINRICHTING VAN NEDERLAND

+

NEDERLAND EN EUROPA

bron 13

Een werkloze aan het eind van de 19e eeuw: 'Ja, stemmen is mooi! Maar als het mij geen werk brengt, kan de schoorsteen er toch niet van roken'.

bron 14

uit een krantenartikel (1903)

Wat een prachtige, wat een geweldige staking! Niet om hun eigen situatie te verbeteren, niet vanwege hun eigen klachten, die ze zeker zullen hebben, maar puur uit solidariteit met de havenarbeiders. Hier kunnen ze zien waartoe ze zelf in staat zijn, hoe machtig ze kunnen zijn, als ze maar samenwerken.

bron 15
een tekening over het kiesrecht (1897)

bron 16
een tekening over het kiesrecht (1902)

bron 17

een tekening over het kiesrecht (1909)

'Kameraden, zo moet het gaan!'

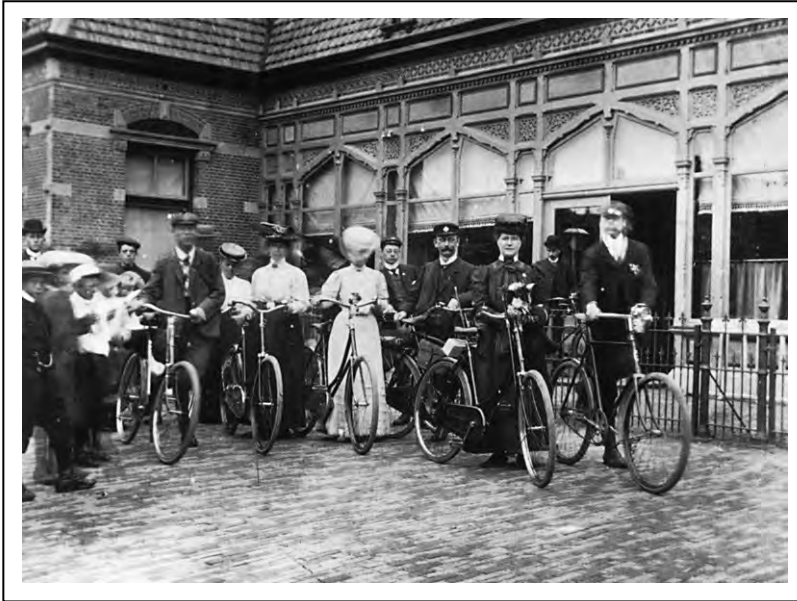

bron 18

een tekening over het kiesrecht (1911)

bron 19
leden van een toerfietsclub (1890)

bron 20
een demonstratie (1916)

'Algemeen
Vrouwenkiesrecht in
den Grondwet'

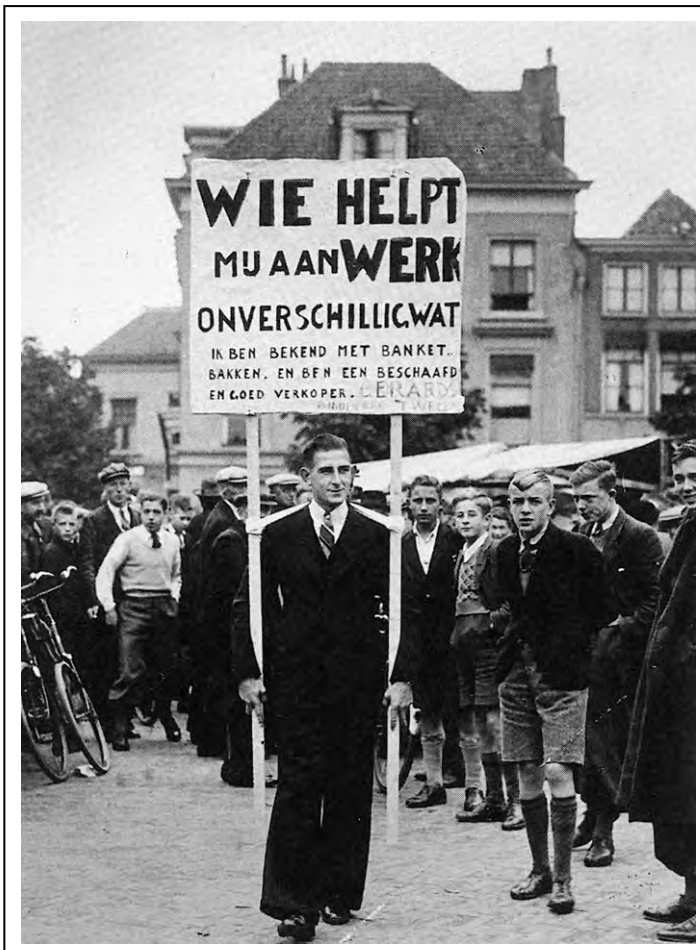
bron 21

een gezin in Drenthe (omstreeks 1925)

bron 22

de crisisjaren (omstreeks 1935)

bron 23
een affiche (1950)

bron 24
prent naar aanleiding van Prinsjesdag (1983)

bron 25

'Koningin Beatrix bemoeit zich overal mee...' (1988).

bron 26

artikel 6.1 uit de grondwet

Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.

bron 27

artikel 1 uit de grondwet

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

bron 28

artikel 7.1 uit de grondwet

Niemand heeft voorafgaand verloop nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.

bron 29
een omschrijving

Het wordt eens in de vijf jaar rechtstreeks door de kiesgerechtigden in de lidstaten gekozen. Het aantal afgevaardigden per land is afhankelijk van het aantal inwoners per land.

bron 30
een omschrijving

Het is een onafhankelijke instelling die uitsluitend het gemeenschappelijke belang van de Europese Unie als geheel dient. Ze mag Europese maatregelen voorstellen en elke lidstaat is vertegenwoordigd. De leden worden niet gekozen maar voorgedragen.

bron 31
een uitspraak

Meestal gaan bij stemmingen maar één of twee lidstaten tegen de meerderheid in. Van blokvorming door een minderheid van de tegenstanders is nauwelijks sprake. Het tellen en meten laat achteraf zien welke landen vaak samen optrekken, maar dat wil niet zeggen dat ze altijd elkaars bondgenoot zijn.